

Mr. drs. Cas de Quay

‘Cultuur is meer dan kunst’

Mr. drs. Cas de Quay voor het voormalige gouvernement, nu het Noordbrabants Museum. (Foto: Olaf Smit)

Tot aan zijn pensionering in 1996 was hij vice-voorzitter van de Raad van Bestuur van F. van Lanschot Bankiers. Nadien voorzitter van de ‘Stichting Nationaal Monument Sint Jan’. De toekenning van de ‘Moeder Truuspoffer’ van de folkloristische fanfare ‘De Kikvorschen’ verleidde hem tot een vlotte beschouwing over volkscultuur. Ook in dit interview betoont mr. drs. Cas de Quay, onderscheiden voor al zijn verdiensten op cultureel gebied, zich een even boeiende als geanimeerde verteller.

Bezien in het perspectief van 's-Hertogenbosch: ‘Vaak wordt cultuur vereenzelvigd met de Sint-Jan, het Noordbrabants Museum, de historische binnenstad, de Binnendieze. Voor mij zijn Den Bosch en cultuur ook de bekende volksfiguur Janus Kiepoog, de vroegere Suisse van de Sint-Jan, een ontzagwekkende figuur, nog belangrijker dan de plebaan, prins Amadeiro en het hele carnaval, en de bekende cafés, zoals indertijd dat van de befaamde wielrenner Gerrit Schulte, waar ik – met vele anderen – natuurlijk ging kijken toen hij wereldkampioen was geworden. Maar ik mocht niet naar binnen van m'n ouders...’

Dat herinnert De Quay ook aan de ontvangst van de beroemde Italiaanse coureur Fausto Coppi, door Schulte uitgenodigd voor de *Ronde van Den Bosch*, zoals die toen nog over de Hekellaan werd gereden. ‘Coppi werd op het stadhuis in vloeiend Italiaans toegesproken door de toenmalige burgemeester Loeff. Na afloop merkte mijn vader – als Commissaris van de Koningin bij de ontvangst aanwezig – met bewondering op: Hein, ik wist niet dat je zo vloeiend Italiaans sprak. Antwoord: dat doe ik helemaal niet. Ik heb mijn speech in het Nederlands opgeschreven, door de eigenaar van ijssalon Zamatheo laten vertalen, en van buiten geleerd.’ De Quay: ‘Zo zijn er tientallen verhalen. Verhalen zijn onderdelen van de cultuur, volkscultuur.’

Aantrekkelijk

‘Vaak zijn het verhalen over families. Dikwijls zijn dat verhalen, die iets zeggen over de verhoudingen in de stad. Zoals alle notabelen, ging wijlen dokter Simon, keel-, neus- en oorarts uit de Peperstraat, zondags naar de hoogmis in de Sint-Jan. Daar preekte plebaan Van Susante, heel lang en zeer geleerd. Simon, die ook in de ziekenhuizen in de omgeving werkte, had het zo druk dat hij het einde van de mis vaak niet af kon wachten. Op een zondag, toen mijn ouders vóór de kerk nog wat stonden na te praten met de plebaan, kwam dr. Simon langs met zijn auto. Hij draaide het raampje open en zei: mijnheer plebaan, ge kunt mooi preken, maar als ik zo opereer als gij preekt gingen veel van mijn patiënten dood.’

‘Dat dit allemaal ook bij cultuur hoort, begint eindelijk door te dringen. Het zijn verhalen met een menselijke maat. Wellicht onbewust is dat het wat Den Bosch zo aantrekkelijk maakt. Het vastleggen van die volkscultuur is van groot belang.’ En De Quay vervolgt: ‘Jo de Stip, een ouderwetse kroegbaas, was ook zo’n kleurrijke man. Oprichter van *de Kikvorschen*. In de tijd dat ik als student vrijdags naar huis kwam, ging ik eerst even bij De Stip langs. Dan kon ik later de moeilijke vragen van mijn vader beter beantwoorden.’

Toen de jonge De Quay – enorme jazzliefhebber – gevraagd werd om samen met zijn Tilburgse studievriend Jan van Spaendonk een jazzprogramma op de radio te presenteren, hielp Jo de Stip hem over z’n plankenkoorts heen. Diens advies: ‘Als je drie cognacjes neemt gaat het vanzelf. Dat doe ik ook altijd als ik in het Casino op moet treden.’ Dat radioprogramma duurde drie jaar. ‘Later heb ik twee of drie jaar hetzelfde gedaan voor de ORVA, de ziekenomroep in Den Bosch. Of de patiënten er beter van werden of niet, ik vond het leuk. Vrijwilligerswerk is altijd mooi.’

‘Toen ik de lijst zag van Bosschenaren, die allemaal eerder de *Moeder Truuspoffer* hadden ontvangen, viel me op dat het allemaal mensen zijn of waren die met volkscultuur bezig zijn. Zoals plebaan Van de Camp in de Sint-Jan, binnenstadsvoorvechter Bergé, dokter Teeuwen (Rode Kruis) en niet te vergeten Wim Kersten met zijn populaire liedjes. Dat is volkscultuur in brede zin. Dat vind je niet alleen in Den Bosch, maar ook in steden als Maastricht en Roermond, Breda of Bergen op Zoom. Steden met een middeleeuws verleden lijken dat sterker te hebben dan bijvoorbeeld Eindhoven of Tilburg. Dat zijn dan ook geen steden, maar samengeklonterde dorpen.’

Elitair

Mr. drs. Cas de Quay werd geboren in 1934 in Tilburg, waar zijn vader, de latere minister-president, prof. dr. J.E. de Quay hoogleraar was. Toen deze in 1946 Commissaris van de Koningin werd, verhuisde Cas de Quay mee naar Den Bosch. Elf of twaalf jaar was hij toen. ‘De zesde klas van de lagere school heb ik nog bij frater Floris in de Sint Josephstraat gezeten.’ Na het gymnasium ging hij in Nijmegen studeren. Niet alleen rechten, ook psychologie. Aan de tijd dat hij in de Verwersstraat heeft gewoond, bewaart De Quay de beste herinneringen. Op de vraag of het elitair was te wonen in het majestueuze gouvernementspaleis, overpeinst hij: ‘Als kind ervaar je dat niet zo. We hadden een groot gezin en mijn moeder was erg gastvrij, dus het huis

Groepsfoto van de familie De Quay in de tuin van het gouvernement in 1948. Cas zit op de voorste rij, tweede van links, tussen zijn moeder en oma. (Foto: Stadsarchief, collectie Het Zuiden)

Interieur van het gouvernement toen het nog bewoond werd door de Commissaris van de Koningin. (Foto: Stadsarchief, George Jansen)

was altijd vol. Ik voelde me zeker niet opgesloten in een paleis, laat staan dat ik een paleisjonker zou zijn. Nee, ik heb het absoluut niet als iets elitairs ervaren, maar achteraf gezien was het natuurlijk wel zo.'

Nette schoenen

Door zijn benoeming tot lid van de Raad van Bestuur van de Van Lanschotbank keerde De Quay na twintig jaar terug in Den Bosch. 'Ik herinner me nog hoe het ging. Tijdens het gesprek met Jan Cees van Lanschot en een paar commissarissen van de bank kwam Lies, de latere echtgenote van Jan Cees, koffie schenken. Lies was iemand die de mensen meteen door had. Nadat ik een weinig suiker in m'n koffie had gedaan zei ze: 'u mag wel wat meer nemen, we hebben genoeg'. Tot dat moment was het een net gesprek geweest, een deftige ontmoeting. Maar door Lies was het toen net of ik thuis kwam. Het was of Lies een signaal gaf: met d'n die je zit het wel goed.'

'Maar ik moest er nog wel even over nadenken. Ik had een goede baan bij wat toen nog de Staatsmijnen (nu DSM) heette, eerst op de afdeling *personeel en organisatie*, nadien *strategie en planning*. Ik heb daar zestien jaar gezeten. Toen kwam Van Lanschot langs. Via een headhunter. Vanwege mijn ervaring was het mijn opdracht een eigentijds personeels- en organisatiebeleid in te voeren. Dat was nodig, want Van Lanschot was nog een echte firma. Gekscherend heb ik het wel eens een uit zijn voegen gegroeid advocatenkantoor genoemd. Iedere firmant deed zijn eigen zaken. Integratie was een onbekend begrip.'

Rondje Den Bosch

Voor het zover was ging De Quay 'om na te denken eerst een rondje Den Bosch' maken. 'Langs de Sint-Jan, langs m'n oude woonhuis in de Verwersstraat, de Markt over. Bij de viskraam nam ik een haring. Het was haringtijd. Ik keek de man die me hielp eens goed aan en ik dacht: die ken ik. Hij zag mij aan, met zo'n zelfde blik van herkenning: 'Bende gij er ene van De Quay?' Wedervraag: 'Hadden jullie vroeger een viszaak in de Verwersstraat?' Bleek dat we vroeger samen bij ons in de tuin hadden gespeeld. De man haalde zijn vrouw er bij om oude herinneringen op te halen en vergat intussen al z'n klanten. En weer had ik hetzelfde gevoel: of ik thuis kwam. Ik liep daarna de Kerkstraat in om nog een kaarsje op de steken in de Sint-Jan. Ook dat gaf een vertrouwd gevoel; en toen wist ik het: 'Ik doe het, ik spring gewoon in het diepe'. Onderweg heb ik bij Van Breughel nieuwe schoenen gekocht. Als bankier moet je toch een paar nette schoenen hebben.

Het voorhuis van 'De Gulden Hopsack', in 1970 door Van Lanschot gekocht en toegevoegd aan het kantorencomplex van de Bossche bank aan de Orthenstraat. (Uit: A. van Eerd, 'Schatkist van een bankier: kunst en architectuur bij Van Lanschot', 's-Hertogenbosch 1997)

En wat zeiden ze in de winkel: 'u hebt precies dezelfde voeten als uw vader'. Opnieuw was ik weer thuis in Den Bosch. Die schoenen heb ik nu nog. Ik heb ze aangedaan toen ik naar stadsherberg 't Pumpke ging om de *Moeder Truuspoffer* in ontvangst te nemen. Ik heb ze trots aan alle aanwezigen laten zien.'

Geest

Cas de Quay kwam bij Van Lanschot op een moment dat het de vraag was in hoeverre de bank nog zelfstandig kon blijven. 'De intentie om zelfstandig te blijven was er wel, maar het was ook duidelijk dat het zonder (groot)aandeelhouders niet kon. Dat werden de Rabobank en de Westminster Bank. Maar met de Rabo deed zich het probleem voor, dat we in elkaars vaarwater zaten. Met de overname van de Rabo-aandelen door de Westminster Bank dreigde weer het gevaar dat Van Lanschot zou worden overgenomen. Maar met de hulp van Nederlandse institutionele beleggers konden we

worden verlost van de Engelse tirannie. Daarna ging het veel beter met de bank, niet in de laatste plaats omdat de menselijke maat behouden kon worden.'

Met zijn 'grote liefde voor het familiebedrijf' voelde De Quay zich daar wel bij. 'De menselijke maat is de kracht van het familie- c.q. middelgrote bedrijf. Je bent financieel weliswaar minder sterk, maar je kunt ongelooflijk veel compenseren door de bijzondere (goede) sfeer in zo'n bedrijf. Jan van Lanschot zei het zo: niet alleen de mens heeft een geest, ook een organisatie heeft een geest.' De Quay: 'Als je onderdeel van een grote bank wordt, word je doodgeknuft. Dat zou voor Van Lanschot einde verhaal zijn geweest.'

Speciaalzaak

Mede door de fusies van de grote banken had Van Lanschot het tij mee. Al ging het natuurlijk niet vanzelf. De Quay: 'We hadden succes, maar we hadden dan ook op tijd de zeilen goed staan. Na 25 jaar is Van Lanschot nog de enige private bank in Nederland.' Elitair? 'Omdat we alleen gefortuneerde klanten hebben? Dat heb ik nooit als elitair ervaren. Je moet het zo zien: je kunt voor alles en nog wat naar V. en D. of de Hema, maar je kunt ook naar een speciaalzaak. Wij zijn de speciaalzaak in de bankwereld. We zijn niet elitairder dan een fiscaal adviseur die zijn klanten vertelt hoe je verstandig met je geld moet omgaan, hoe je het bedrijf van je vader voortzet.' 'Je moet als speciaalzaak een bepaald imago uitstralen. Laten zien waardoor je je onderscheidt van anderen. Dat heeft iets elitairs. Maar wat is er op tegen dat je min of meer elitair bent. Als je maar niet geboorneerd bent.'

Voorgekookt

'Toen ik in 1976 terugkwam in Den Bosch werd ik ook bij de officiële cultuur betrokken. De toenmalige Commissaris van de Koningin, Jan van der Harten, belde me op. Het Noordbrabants Museum, dat zich nog altijd moest behelpen met de oude Sint-Jacob, was net verzelfstandigd. Van der Harten, die mij polste voor een bestuursfunctie, had al voorgekookt dat het museum naar het voormalige gouvernementshuis in de Verwersstraat zou verhuizen. Dat leek me wel wat. Daar had ik als kind gewoond en gespeeld, niet alleen in het huis, soms zelfs ook op het dak en in de gangen onder het paleis.' 'Het was nog in de tijd dat sponsoring in de kunst een vies woord was. Toen op een affiche voor het eerst een paar logootjes van bedrijven verschenen, werden er vragen over gesteld in de Staten. Nu dragen alle zalen de namen van sponsors: de *Huub van*

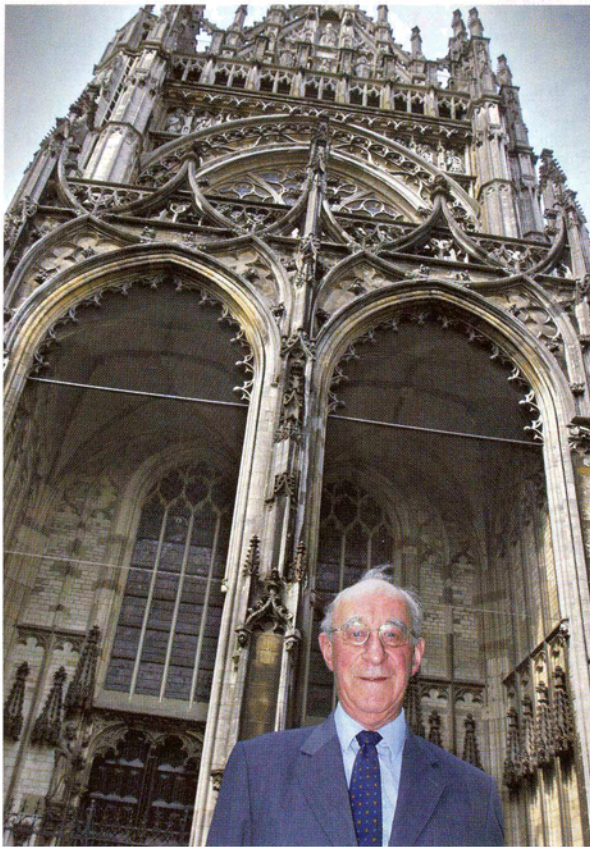
Doornezaal, de *Interpoliszaal*, de *Van Lanschotzaal* natuurlijk. Noem maar op. Dat was nodig, want het geld om het paleis in te richten was op.'

De komst van het vroegere Museum Het Kruithuis, nu sm's (Stedelijk Museum 's-Hertogenbosch), naar de tuin van het Noordbrabants Museum vindt De Quay een goede zaak. 'Samen met wethouder Dona hebben we toen al geprobeerd tot een fusie te komen, maar dat was niet haalbaar. Voor een fusie moet je twee directeuren hebben die het ook willen. Dat was niet het geval. Dat hebben we zeer betreurd, want we bleven zitten met twee musea tussen servet en tafellaken.'

Restauratie Sint-Jan

Vorig jaar teruggetreden als voorzitter van de *Stichting Nationaal Monument Sint Jan* heeft mr. drs. Cas de Quay in het rustieke familie-buiten *De Hiersenhof* in Beers de tijd en de rust om nog eens terug te blikken op een toch wel hectische periode, waarin hij met 'een aantal fijne mensen' als Jacques Stienstra en Michel Teulings de gigantische taak op zich nam om vele miljoenen te vergaren, nodig om het 'eigen', niet-gesubsidieerde deel van de restauratie van de Sint-Jan te bekostigen.

Om te beginnen de vraag of de restauratie van hét nationale monument van Nederland niet zonder meer door de rijksoverheid zou moeten worden bekostigd. 'Ja en nee' is na een korte aarzeling zijn antwoord. Maar hoewel hij vindt dat er wel iets voor te zeggen is dat het rijk zo'n restauratie voor zijn rekening neemt, voelt hij zich toch beter thuis bij een nee. De Quay verwijst naar het landschapsbeheer. In Beers ontwikkelde hij, in de omgang met de boeren, zijn liefde voor de natuur die uitgroeide tot zijn grote passie: natuurbeheer. Daarbij worden waardevolle landschappen, die door het rijk waren verworven, om niet in beheer gegeven bij landschapsbeheerders als Natuurmonumenten, Brabants Landschap, enz. Sinds landschappen ook wel aan particulieren worden overgedragen, wordt van de nieuwe eigenaren deels ook een eigen financiële inspanning gevraagd. De Quay vindt dat systeem eigenlijk heel goed. 'Daardoor is de betrokkenheid van de mensen veel groter. Dat zie je ook bij de restauraties van oude kerken en andere historische gebouwen. Als zo'n restauratie voor de volle honderd procent door de overheid zou worden gefinancierd, zal dat, denk ik, ten koste gaan van de betrokkenheid en vooral ook van de zorg van de mensen.' Wel ziet hij de inbreng van de overheid als een stimulant. 'Het is toch leuk als je tegen de mensen kunt zeggen dat van iedere euro die ze geven er vier worden gemaakt.'

Cas de Quay voor het gedeelte van de Sint-Jan dat niet in de steigers staat voor de volgende (hoeveelste?) restauratiefase. (Foto: Olaf Smit)

In dit verband zagen De Quay en zijn medebestuurders leden het dan ook als een opdracht om de fondsenwerving zonder beroepskrachten te realiseren, ook al realiseerden zij zich maar al te goed dat het een kapitaal karwei zou zijn. ‘In het begin kwamen we dan ook zowat iedere week bij elkaar om te overleggen hoe we dit moesten aanpakken.’

Leuk

Cas de Quay kijkt met genoeg terug op de periode dat hij voorzitter was van de *Stichting Nationaal Monument Sint Jan*. ‘Het was leuk om te doen.’ Om dat te illustreren vertelt hij het verhaal van de inzameling van buitenlands geld. ‘Toen de gulden werd ingewisseld voor de euro hebben we achter in de Sint-Jan een grote kist neergezet waarin de mensen hun restantjes buitenlands geld kwijt konden. Het resultaat was overweldigend. Het was maar goed dat zich onder de Bouwloods een kluis bevond. Die stond vol zakken kleingeld. Ga die maar eens sorte-

ren. Ik heb echter een aantal gepensioneerden van de bank kunnen charteren, die in het betalingsverkeer hadden gezeten. Met een man of twaalf zijn ze weken bezig geweest. Papiergeld konden we nog kwijt bij plaatselijke banken, maar muntgeld kon je niet meer inwisselen. We hebben dat heel praktisch opgelost. Jacques Stienstra reed met een auto vol Italiaanse munten naar Rome en toen mijn vrouw en ik op vakantie gingen in Spanje hebben wij een koffer vol Spaanse duiten meegenomen. Ook dat doe je. Zo hebben wij een hoop dingen zelf gedaan. En als je het met een stel leuke mensen doet, heb je er allemaal plezier in.’

Moeilijk verhaal

Voor een geheel andere vraag gaan we terug naar 1985, toen, voorafgaande aan de viering van het 800-jarig bestaan van de stad én het bezoek van paus Johannes Paulus II aan Den Bosch, de toenmalige restauratie in versneld tempo werd voltooid. De Sint-Jan voor het eerst na bijna anderhalve eeuw uit de steigers. De Sint-Jan was klaar voor de toekomst. Die toekomst duurde echter maar kort. Binnen twintig jaar bleek het verval zo ernstig dat dringend moest worden ingegrepen...

De Quay: ‘Toen wij begonnen was dat inderdaad een moeilijk verhaal. Dat moesten we uitleggen. Dat er een verkeerde steensoort was gebruikt, waardoor de kathedraal veel sneller is vervallen. En dat de Sint-Jan eigenlijk niet helemaal was gedaan. Het accent had voor 1985 veel meer op de binnenkant gelegen, die er nu dan ook geweldig uitziet in zijn oude kleurenpracht.’

Bovendien wijst De Quay erop, dat onderhoud en herstel van een monument als de Sint-Jan eigenlijk permanent nodig zijn. ‘Bij middeleeuwse kathedraalen zie je dan ook altijd een bouwloods staan. En ze beschikten over hun eigen beeldhouwer. Verval is er altijd. Zelfs al zijn het gebouwen die veel jonger zijn. Kijk naar het provinciehuis in Den Bosch. Dat bleek na 25 jaar ook aan een ingrijpende restauratie toe. Ik denk dat ieder gebouw op zijn tijd restauratie vraagt. En dus zeker een gebouw met zoveel beelden en ornamenten als de Sint-Jan. Zo’n buitenkant is extra gevoelig.’

Vijftig jaar

‘Tegen deze achtergrond is het niet zo verwonderlijk dat we de Sint-Jan opnieuw moesten restaureren. En dit keer goed’, is zijn stellige overtuiging. ‘Als je ziet hoe zo’n Sint-Jan met behulp van computers minutieus in kaart is gebracht en zo’n beetje helemaal uitgepeld, dan durf ik de voorspelling aan dat het huidige herstel zeker vijftig jaar meegaat.’